

Schneelochs boek is veel te uitvoerig. Het lijkt haast of hij alle informatie die hij over personen en zaken gevonden heeft, aan de lezer meedeelt. Daarnaast is hij er echter niet aan toegekomen om de voor een goed begrip noodzakelijke informatie over het reilen en zeilen van de WIC en over de kritieke jaren 1672-1674 mee te delen. Evenmin is hij er aan toegekomen om tussentijds een balans van zijn bevindingen op te maken. Zo komt het bijvoorbeeld eigenlijk als een verrassing om in de samenvatting een karakteristiek van de sociale structuur van de aandeelhouders aan te treffen. Het is geen leesboek geworden, maar wel een bron van informatie over personen die in het economisch leven in Holland en Zeeland rondom 1670 actief waren, met name in het verkeer met Afrika, de West en de Middellandse Zee, maar ook met Azië. Een goed register helpt hierbij.

J.R. Bruijn

A. Reid en D. Marr, ed., *Perceptions of the Past in Southeast Asia* (Singapore: Heineman Educational Books (Asia) Ltd., 1979, 436 blz., £6,—, ISBN 0 7081 1760 0).

Geschiedschrijving staat en valt met de bronnen die men ter beschikking heeft. Een van de boeiendste, maar ook lastigste vragen voor degenen, die zich op het terrein van de geschiedenis buiten Europa begeven, is die naar de aanwezigheid van niet-Westerse, traditionele bronnen en hun bruikbaarheid voor het historisch onderzoek. Vrijwel steeds gaat het daarbij om overgeleverde geschiedverhalen, kronieken die om uiteenlopende redenen kunnen zijn opgesteld, maar nimmer met het doel een moderne, Westerse geschiedschrijving te bevorderen. Door de verweving van feitelijke gegevens over het verleden met mythologie en legenden vereist het interpreteren van zulke bronnen een grote specialistische kennis en zelfs dan blijft de betrouwbaarheid vaak twijfelachtig. In het geschiedkundig onderzoek is het gebruik van deze bronnen dan ook nogal eens afgewezen. Men geeft dan de voorkeur aan de in bepaalde gevallen overvloedig aanwezige Westerse bronnen, die een hogere graad van 'betrouwbaarheid' hebben.

De Nederlandse geschiedschrijving over het Aziatisch verleden, in het bijzonder de voormalige koloniale gebieden, heeft de inheemse bronnen over het algemeen geheel laten liggen of zeer weinig aandacht gegeven. Weliswaar kan op een al ouder verschil in standpunt en aanpak tussen C.C. Berg en H. J. de Graaf over de Javaanse kronieken gewezen worden en mogen daarnaast een reeks door filologen verzorgde uitgaven van Maleise, Javaanse en Buginees-Makasaarse teksten genoemd worden. Maar over het algemeen is de samenwerking tussen de filologen (met hun taalkundige expertise) en de historici (met hun kennis van de archieven) uitgebleven. Pas de laatste jaren begint de verbinding van Aziatische en Westers-koloniale bronnen door de Nederlandse historici op gang te komen. Tot de factoren, die dit kunnen verklaren, behoren de rijkdom van de in Nederland aanwezige bronnen en de aard van door de Nederlandse historici meestal gehanteerde vraagstelling. De aanwezigheid van de zo rijke archiefbronnen betreffende grote delen van Azië, geeft de Nederlandse historicus in zekere zin een voorsprong. Door zijn beheersing van de taal en het handschrift, zijn gevoel voor nuances in het Nederlands en zijn kennis van de achtergronden, is hij bij uitstek geschikt om deze archiefbronnen te exploiteren. Buitenlanders, die in vele gevallen overigens ook op deze bronnen zijn aangewezen, zijn op die punten in het nadeel. Daarbij komt dat de Nederlanders een sterke neiging vertonen om hun vragen af te leiden van het eigen koloniale verleden - was het cultuurstelsel nu echt zo slecht? bijvoorbeeld - en nadruk te leggen op sociale en economische kwesties of op de politieke geschiedenis. Juist daarover zijn de koloniale bronnen ook bijzonder rijk aan informatie.

RECENSIES

Elders, evenzeer overigens in Australië en de Verenigde Staten als in Azië zelf, is een andere traditie tot stand gekomen. Sinds de tweede wereldoorlog leeft daar een sterke behoefte de geschiedenis van Azië autonoom te bestuderen en niet langer te zien als verlengstuk van de koloniale Europese staten. Dit heeft naast het gebruik van de Westerse bronnen, waar men toch zelden omheen kan, een zo sterk mogelijke nadruk ook op de Oosterse bronnen in de hand gewerkt. De opleiding aan de bekendste instituten in de genoemde landen kenmerkt zich dan ook door een bestudering van talen, cultuur en geschiedenis van (Zuidoost-)Azië in onderlinge samenhang. De aandacht is daarbij verschoven naar de regio en 'het volk' ten koste van de centrale overheden en de kolonisatoren. Veelal wordt tevens gebruik gemaakt van antropologische en sociologische begrippen.

De hier aan te kondigen bundel staat in deze traditie. De meeste auteurs komen uit Australië of de Verenigde Staten, slechts enkelen uit Azië. Naast de oudere historische tradities komen ook de ontwikkelingen in de moderne tijd (de opkomst van het nationalisme en andere nieuwe ideologieën) en de betekenis daarvan voor de beeldvorming over het verleden aan bod. De bundel betreft geheel Zuidoost-Azië. Hier kunnen alleen de artikelen betreffende de vroeger door Nederland gekoloniseerde gebieden kort worden aangeduid: James Fox over historische tradities op Roti, S. Supomo en Ann Kumar over Javaanse historiografie, Benedict O.G. Anderson, Deliar Noer, Anthony Reid en Ruth McVey over Indonesische historiografische ontwikkelingen na de tweede wereldoorlog en Leonard Andaya met een dorpsgeschiedenis over de oorlog met de Nederlanders in de periode 1666-1669. Zoals in alle bundels is de kwaliteit van deze artikelen wisselend, maar de systematische pogingen in de geschiedschrijving van deze gebieden andere dan Westerse bronnen te betrekken, verdienen bewondering en navolging.

J. van Goor

Michael Crone, *Hilversum unter dem Hakenkreuz. Die Rundfunkpolitik der Nationalsozialisten in den besetzten Niederlanden 1940-1945* (Kommunikation und Politik XV; München: K.G Saur, 1983, 350 blz., DM56,—, ISBN 3 598 20545 7).

In de nacht van 10 op 11 mei 1940 kreeg de 'Rundfunkstaffel I' van de Duitse 'Heeresgruppe B' het bevel zich naar Hilversum te begeven in het kielzog van de Duitse invasie-macht. Men moest het zenderpark in beslag nemen en, indien noodzakelijk, repareren, zodat het zo spoedig mogelijk voor de bezetter in gebruik kon worden genomen. De eenheid nam wat radio-apparatuur mee en 'Kleinwerkzeug für Reparaturzwecke' plus een kist met duizend Engelse grammofoonplaten. Met zulke bagage kon men de Hilversumse omroep niet daadwerkelijk vervangen. De 'Staffel' had geluk. Op de snelle Duitse overwinning volgde een spoedige loyaliteitsverklaring van de Nederlandse omroepverenigingen, zodat het ontbreken van 'ausgesprochene Hollandkenntnisse' in de eenheid door hulpvaardigheid van Nederlandse programmamakers werd gecompenseerd. De kist met Engelse platen wees erop, dat het einddoel van de 'Staffel' niet was Hilversum maar de BBC in Londen.

Dit historische feit is ontleend aan de studie van de Duitse onderzoeker Michael Crone over de nazi-bezetting van de Hilversumse omroep. Zijn boek verscheen in een reeks van wetenschappelijke publikaties over vormen en inhoud van de nationaal-socialistische propaganda. Het Nederlandse thema van de serie is - in de Nederlandse context bezien - een welkome aanvulling op bestaande studies zoals het gedegen proefschrift van Hans van den Heuvel over de nationale of verzuilde omroep en het opwindende boek van Dick Verkijk over collaboratie in Hilversum. Crone bestudeert de Nederlandse gebeurtenissen in termen